

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.14, april 2019

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Else Riisager

Tilsyn ved dr.theol. h.c. Niels Jørgen Cappelørn

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Jule-Sang i Prindsesse Caroline Amalias Asyl, Julesange og Jule-Sange for Dronning Caroline Amalias Asyl-Børn

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvig og Caroline Amalie
- 3 Asylskolen
- 4 Julesangene
 - 4.1 Indhold
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

I 1829 stiftede prinsesse Caroline Amalie et børneasyl i København. Børn mellem to og syv år, hvis forældre arbejdede uden for hjemmet, blev passet her fra kl. 9-19, og asylet blev dermed forløber for daginstitutioner, som vi kender dem i dag (*Beretning om Dronning Caroline Amalies Asyl* 1904, s. 10).

Asylet fejrede jul hvert år, og fra 1838 blev Grundtvig inviteret til festen samt bedt om at skrive sange til anledningen. Til asylbørnene digtede eller omarbejdede han fra 1838-1842 salmerne "Jule-Aften! Du er skjön", "O Gud skee Lov for Naadens Ord", "Maria, hun sad paa Hø og Straa" og "O Du min Immanuel", som sammen med andre

salmer blev trykt i små hæfter til brug ved julefesterne.

2 Grundtvig og Caroline Amalie

Den censur, som Grundtvig havde været underlagt siden 1826, blev i december 1837 ophævet. I november 1837 havde Grundtvig søgt om at blive fritaget for censur, og prins Christian Frederik, den senere Christian 8., som havde været en del af statsrådet (regeringen), der behandlede Grundtvigs fritagelse, lykønskede ham i et brev fra den 28. december med bevillingen (*Breve 2*, s. 286 f.; Lundgreen-Nielsen 2007, s. 57). Grundtvig besøgte kort tid efter prinsen for at takke, og der blev i den forbindelse arrangeret endnu et besøg. Ved disse møder diskuterede Grundtvig og prinsen spørgsmål om undervisning, og de havde ifølge Grundtvig “en lang og særdeles levende Samtale [...] om Dansk og Latin” (Grundtvig & Ingemann 1882, s. 209).

I forbindelse med deres andet møde stiftede Grundtvig også bekendtskab med Christian Frederiks hustru, Caroline Amalie (jf. brev fra Caroline Amalie til Peter Rørdam, den 21. januar 1838, se Rørdam 1891, bind 1, s. 164). Relationen mellem Grundtvig og Caroline Amalie blev til et varigt venskab, som bevidnes i en langvarig, personlig brevveksling. I foråret 1839 holdt Grundtvig en foredragsrække for hende og andre kvinder over Nordens Historie, og han blev desuden hendes præst, efter at han tiltrådte sit embede i Vartov i juni 1839, hvor Caroline Amalie begyndte at deltage i gudstjenesterne.

3 Asylskolen

En asylskole blev i september 1841 oprettet i tilknytning til Caroline Amalies Asyl. Her kunne asyllets børn få undervisning, indtil de blev konfirmeret, dvs. fra de var ca. 7-15 år. Grundtvig blev skolens bestyrer, men han stod dog ikke for den daglige ledelse (Johansen 1948-1954, bind 2, s. 188). Blandt lærerne fandtes fremtrædende grundtvigianere, og det var også Grundtvigs tanker om en fri, dansk børneskole, der kom til at præge undervisningen (Tårup 1933, s. 58). Til skolens indvielse skrev Grundtvig sangen “Der skinner en Sol i Lys og Løn”, som blev de grundtvigske friskolers slagsang (Grundtvig 1841; Hansen 1937-1966, bind 2, s. 64).

4 Julesangene

I Caroline Amalies Asyl opstod i 1838 et ønske om at gøre børnenes glæde ved julen endnu større. Man besluttede derfor at give dem et juletræ samt at få skrevet en sang, der skulle uddybe juletræets betydning for børnene (*Beretning om Dronning Caroline Amalies Asyl* 1904, s. 14). Grundtvig fik tildelt denne opgave og skrev “Jule-Aften! Du er skjön”. Julefesten foregik normalt om eftermiddagen den 24. december, men blev i 1838 afholdt lille juleaften. Både børnene og deres forældre tog del i fejringen, og det blev en tradition, at Grundtvig også holdt en tale (*Beretning om Dronning Caroline Amalies Asyl* 1904, s. 15; Tårup 1933, s. 60). Han talte både på børneasylet og i asylskolen, og der findes manuskripter til disse taler op til ca. 1869 (jf. *Registranten*, fasc. 71). Grundtvigs første tale ved julefesten i 1838 er optrykt i Berntsen 1878, s. 5-7, og Tårup 1933, s. 60-62.

En anden tradition var, at hæfter med sange eller salmer blev trykt til julefesterne. Sangene var primært af Grundtvig, men også andre forfattere blev repræsenteret. Af Grundtvigs sange og salmer fandtes både genoptryk og nye værker, som var skrevet til lejligheden. I *Bibliografien* nævnes sanghæfter trykt i anledning af julen på Caroline Amalies Asyl frem til 1849, og flere af disse består udelukkende af genoptryk. Sanghæfterne, som behandles i denne indledning, er fra 1838, 1841 og 1842.

4.1 Indhold

Bibelhistorie var hovedemnet for julesangene eller salmerne, og da de var skrevet til asyllets børn, skulle de være i et let forståeligt sprog. Den første sang, Grundtvig skrev til asylet var “Jule-Aften! Du er skjön” (1838), som skulle lære de syngende, at juletræet kunne forstås i en kristen sammenhæng. Her bliver juletræet en allusion til livets træ (jf. 1 Mos 2,9). Dette billede findes også i B.S. Ingemanns “Julen har bragt velsignet Bud”, som findes i sanghæftet for 1842, s. 11, strofe 2 (“Grenen fra Livets Træ staaer skjönt / Med Lys, som Fugle, paa Qviste”). En anden sang skrevet til asyllets julefest er “Maria, hun sad paa Hø og Straa” fra 1842, som er digtet over Luk 2,1-14. Her skal juletræet og dets julelys være et minde om Jesus (strofe 12-13). Dronningen, Caroline Amalie, og hendes tradition for julefester i asylet hyldes desuden her (strofe 13-14).

Læs mere

Caroline Amalie var i december 1839 blevet dronning, og i sommeren 1840 blev hun og Christian Frederik salvet. Dette markerede Grundtvig ved at tilføje endnu en strofe til “Jule-Aften! Du er skjön” i sanghæftet *Jule-Sange i Dronning Caroline Amalias Asyl* (1840):

Først og sidst det er vor Bøn:
Juleglæden klar og skjön
Give Gud med Engle sine
Danmarks Dronning *Caroline!*
Som en Engel til os Smaa
Yndig hun fra Thronen saae.

Grundtvigs salme på en enkelt strofe “O Gud skee Lov for Naadens Ord” (1841) betegner de kristne som de små, der kan træde i Jesu spor, og denne salme viser ifølge Uffe Hansen, hvordan al kristendomsundervisning er børnelærdom (Hansen 1937-1966, bind 2, s. 229).

5 Anvendt litteratur

- *Beretning om Dronning Caroline Amalies Asyl gennem 75 Aar* (1904) udg. Bestyrelsen for “Dronning Caroline Amalies Legat til Asylet og Asylskolen i Rigensgade”. København.
- Berntsen, Klaus (1878) *Nytaars-Gave*. København.

- *Breve 2*, se Grundtvig, N.F.S. (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*.
- Grundtvig, N.F.S. (u.å.: 1838) *Jule-Sang i Prindsesse Caroline Amalias Asyl*. (u.st.).
- Grundtvig, N.F.S. (u.å.: 1840) *Jule-Sange i Dronning Caroline Amalias Asyl*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (u.å.: 1841) *Julesange*. (u.st.).
- Grundtvig, N.F.S. (1841) *Sange ved Indvielsen af Den ny Asylskole*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842) *Jule-Sange for Dronning Caroline Amalias Asyl-Børn*. København.
- Grundtvig, N.F.S. og B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 2: (1821-1872). København.
- Hansen, Uffe (1937-1966) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 1-3. Odense og København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2007) "Grundtvig og censuren" i *Grundtvig-Studier 2007*, s. 44-90. København.
- *Registrant over N.F.S. Grundtvigs papirer 1-30* (1957-1964), udg. Grundtvig-Selskabet af 8. September 1947 & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. København.
- *Registranten*, se *Registrant over N.F.S. Grundtvigs papirer 1-30* (1957-1964).
- Rørdam, Peter (1891) *Peter Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling*, udg. H.F. Rørdam, bind 1: *fra 1806 til 1844*. København.
- Tårup, Kristian (1933) *Kimer, I Klokker. Billeder af Grundtvigs nyere julesalmer*. Odense.